

BESZÁMOLÓ

a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építészmérnöki Kar
Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék 2017-2021
tanszékvezetői ciklusáról

Prof. Vasáros Zsolt DLA, tanszékvezető egyetemi tanár

2017-ben pályáztam meg a Tanszék vezetését. A Tanszék működése 2008-óta, amikor Dobai János DLA tanszékvezető lett, jelentősen megváltozott, magam is intenzíven foglalkoztam a Tanszék ügyeivel, a feladatok és azok végrehajtásához szükséges cselekvések összefüggéseire is rálátásom nyílt. Mindezt egy roppant izgalmas és összetett feladatnak tekintettem, amelyben a sorozatos nehézségek ellenére mindig láttam motivációt, bár a lehetőségek időnként beszűkültek, máskor magunk feszegettük a határainkat. Az elmúlt négy évben, első tanszékvezetői ciklusom alatt a bizonytalanság, sokszor a kiszámíthatatlanság, máskor az aktív kari támogatás mellett jelentős eredményeket és sikereket ért el a Tanszék kollektívája. Több tekintetben folytattuk az előző ciklusban megkezdett reformokat, de újabbakat is indítottunk. Fokozatosan kerestük és keressük a nemzetközi kapcsolatok lehetőségét, ebben úgy vélem, magam is jelentős lépéseket tettem. Számos, a napi oktatáson túlmutató projektet kezdeményeztem. Jónéhány külföldi, példaértékű képzést is megismerhettem, ezek például szolgálnak arra, hogy a saját képzésünk színvonalát, nemzetközi beágyazottságát növeljük, ehhez egy tervezési tanszék vezetése, az abban rejlő potenciál kiváló alapot adott. 2017-ben sikerrel habilitáltam, majd a Kar által 2018-ban kiírt egyetemi tanári pályázat alapján 2019-ben egyetemi tanári kinevezést vehettem át, így tanszékünk megfelelt a vonatkozó jogszabályoknak, itt a 10-5-1-es szabályra gondolok. Szakmai és oktatói-kutatói munkásságom során kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszert szereztem, a hasznosulás elsődleges, hatékony platformja az egyetemi oktatás és egyetemi szintű kutatás színtere lett. Dobai János DLA tanszékvezetőisége (2008-2017) alatt számos lehetőséggel élhettem, amelyek mára jól bejárattott, élő és működő projekteket eredményeztek, valamint további, nagyobb szabású elképzelések alapját is képezik.

Úgy vélem, hogy a 2017-2021 között időszakban nem volt olyan tanszéki problémánk, amin ne tudtunk volna változtatni. Az anyagi-finanszírozási kérdések mindig alapvetőek, gondolok az oktatói bérek méltatlan színvonalára is, de bajaink, problémáink és szakmai-alkotói vágyaink jelentős része nem csak anyagi természetű. Legalábbis az Egyetem, a Kar és a Tanszék keretein belül nem lehet az. Sok energiát igényelt a vélemények meghallgatása, ütköztetése. Én bíztam a tanszéki kollégák bölcsességében és tenni akarásában, illetve abban is, hogy a közös feladatainkhoz megfelelő partnereket találtunk, így lett közös jövőképünk. A Tanszéken mindannyian azért dolgoztunk és áldoztunk energiát az oktatásra, hogy hallgatóink magas mesterségbeli tudással, kicsiszolt készségekkel a progresszív egyetemi évek után megelégedéssel távozhassanak. Bármennyi problémánk, kételyünk is volt a múlt tapasztalatai és a jövő kérdései okán, azt kellett megállapítsam, hogy stabil alapokra építkezhettem, köszönhetően a Tanszék korábbi vezetőinek, Lázár Antalnak és Koris Jánosnak, különösen Dobai János utolsó ciklusának. Ez nem jelenti azt, hogy nincsenek problémák, nincs avultság, nem hiányzik semmi a fejlesztések terén.

Tanszéki helyzetkép-összefoglaló

2008. szeptemberében Koris János DLA tanszékvezetése után Dobai János DLA került a tanszék élére. Sikeres pályázatom után 2017-ben vettem át tőle a tanszék vezetését. A jelenlegi négyéves ciklusban a Tanszék és az arról alkotott kép jelentősen megváltozott, különösen a személyi összetétel és a DLA

fokokozatok tekintetében, elsőként erre térnek ki. 2017-ben a 11 aktív oktatóból 8 DLA fokozattal rendelkezett, további egy kolléga fokozatindítása indult el. Időközben Dobai János nyugdíjazását és Bálint Adrienn kilépését követően 2 DLA abszolutóriummal rendelkező tanársegédet vettünk fel, Fábrián Gábort és Árva Józsefet. 2017-2019 között minden kolléga megszerezte a fokozatot (Terbe Rita, Fábrián Gábor, Szabó Dávid és Árva József). 2021 elején Gaul Cicelle tartós külföldi tartózkodása után végül kilépett az oktatói státuszából. A főállású aktív kollégák között többen Ybl-, Pro Architectura- és Nívódíjasok. 1 fő – jelen pályázat írója – habilitált, további 1 fő (Nagy Iván) a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja lett. Jelenleg 1 egyetemi tanár, 4 docens és 5 adjunktus főállású oktatója van a Tanszéknek, az átlagéletkor 49 év, ami kissé magas, de minden remény megvan a doktoranduszok belépése révén idővel a fiatalításra. A doktori képzés területén jelentős változást sikerült elérni a 2017 előtti időszakokhoz képest. Évről évre sikerült ösztöndíjas doktoranduszokat a tanszékre hívni. Jelenleg hat magyar és három külföldi DLA ösztöndíjasunk van, a PPKE-vel (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) létrehozott együttműködésünk keretében további hat külföldi PhD doktorandusz témavezetését, ill. társtémavezetését látjuk el.

2012-óta saját szekciókkal veszünk részt a kari TDK-ban, a témavezetők aktivitása meg is hozta az eredményeket. Azóta ez a sikertörténet minden ősszel megismétlődik a kari szekciókban, illetve két évente az OTDK/OMDK megmérettetésein. A művészeti szekciónk *'identitás és kultúra/identity and culture'* címen nyolc éve minden évben meghirdetésre kerül, a témák részben a megelőző nyári kutatótáborok tapasztalataira épülnek, az elméleti dolgozatok témái szerteágazók, komoly eredményekkel szerepeltek a 'modern nyomában' szekcióban induló hallgatók is. 2014 óta az Ipartanszéki Füzetek sorozatunkban immár 11 kötetben publikáltuk a TDK pályázatokat, valamint más, a graduális oktatáson túlmutató kutatásaink eredményeit, további 6 kötet szerkesztés alatt áll. Számos hazai és nemzetközi együttműködés született az elmúlt években, elsősorban tanszéki kezdeményezésre. A Maros Megyei Múzeum koordinálásával, több egyetem közreműködésével veszünk részt a 'Római Limes, mint Európai Kultúrtáj' projektben, ez adta kezdetben a TDK művészeti szekciónk alapját. A Somló hegyen majd' tizenöt éve folytatunk értékmentő-felmérő munkát, több TDK pályázat alapjául is szolgált. Célunk a különös kultúrtáj világörökséggé nyilvánítása, az ahhoz vezető hosszú folyamat támogatása. A borsodi projekt a praxisban keletkezett valós tervezési feladatként indult, majd a tanszékünk által is konzultált doktori iskolás kutatóként folytatódott, megvalósult, és több elismerést is kapott. A Pázmány Péter Katolikus Tudományegyetemmel több nemzetközi együttműködésben is részt vettünk, így Észak-Irakban és Szíriában, konfliktuszónákban végeztünk építészként, hallgatók bevonásával értékmentő munkát. Egyiptomban immár huszonöt éve veszek részt különböző projektekben, 2015-től Hassan Fathy (1900-1989) nemzetközi jelentőségű egyiptomi építész életművét már hallgatóinkkal kutatjuk, az első publikációk már meg is jelentek. 2018-ban az American University in Cairo, Rare Books and Special Collections Digital Library-vel kötöttünk együttműködési megállapodást, amely nemzetközi perspektívába helyezte kutatásunk lehetőségeit és lehetséges eredményeit. Valamennyi terepi projektünk kapcsán a tájhasználat, az antropogén hatások és a kortárs építészet lehetőségeit is elemezzük, és kínálunk hallgatónk számára izgalmas tervezési és kutatás feladatokat.

A személyi összetétel változásának köszönhetően az oktatott tantárgyakban is jelentős változások keletkeztek. Az előadások és választható tantárgyak tartalma frissült, a tervezési tantárgyaknál továbbra is a tervezés gyakorlása volt fókuszban. Az ún. fő tantárgyunkban kifejeződő profil mögött tanszékünk mindig azt kommunikálta, hogy a tervezési feladatok (kifejezetten az Ipari épületek tervezése, a Mezőgazdasági épületek tervezése, később, 2005-től a Munkahelyek építészete) technológia-orientáltak, azaz a tervezett épületek különböző mértékben kötött technológiára épülnek. Nálunk a kari SZMSZ-ben rögzített „tárgyi elvű” munkamegosztás ezt jelenti, a „Munkahelyek építészetében” a technológia az elsődleges, ez a kulcsszó. Az ún. adaptáció korának, azaz a robotokkal, számítógépekkel is segített ún. 3. Ipari forradalomnak nagyjából a 2008/2009-es válság vetett véget. Az elmúlt évtized a 4. Ipari forradalom, az IPAR4.0/INDUSTRY 4.0 kora volt, fontosabb kulcsszavai a hálózatosodás, a mesterséges intelligencia térnyerése, virtuális és kiterjesztett valóság. Jelenleg az

IPAR5.0/INDUSTRY5.0 felé vezető átmeneti időszakot éljük. Ezért a technológián alapuló tervezés kortárs és jövőbemutató továbbgondolása szükséges, de evolutív módon is mindez következik. A tanszék utóbbi években kifejtett tevékenysége is ezt tükrözi: új szemléletű programokat kezdeményeztünk, terepmunkát végeztünk több helyszínen, elméleti kutatásokat is elindítottunk. Az eredményeket, a tapasztalatokat és az egyetemi közegbe beemelhető, modellértékű eredménnyel kecsegtető felvetéseket jellemzően beforgattuk a tervezési gyakorlatok és a többi tantárgyunk különböző szegmenseibe.

A Munkahelyek építésze 1. előadást Dobai János DLA új tematika szerint oktatta, ezt tovább frissítettük, tematizáltuk az elmúlt években. A Tanszéki tervezés 2-nél az előző terv vagy bármely korábbi féléves terv meghatározó tércsoportjának belsőépítészeti terveit készítettük el, különös hangsúllyal a graduális oktatásból szinte teljesen hiányzó belsőépítészeti részletezettségű tervfeladatokra. 2018-tól a TT2 valós térbe költözött: a hallgatók által bejárható belső terek átalakításával foglalkozunk különös hangsúlyt fektetve az anyagokra, a fényre és az akusztikára. A Tanszéki tervezés 1. keretében kisléptékű, mégis összetett funkciójú épületeket terveztünk, általában gazdagon rétegzett városi, történeti szövetben fellelhető telkekre. Jelen félévben a mottó az ALTERNATÍVA, korábban a tematikus évekhez igazodva a RECLAIM, a NXT GEN és a HYBRID voltak a tervezési feladatok hívószavai, hasonlóképp a TT3-hoz. A Tanszéki tervezés 3. és a Kiskomplex keretében általában egy meglévő épület bővítéseként, vagy önálló épületként tervezett, már nagy(obb) fesztávú teret is tartalmazó program tervezése lett a feladat, fontos átmenetet képezve a Komplex tervezés irányában. Valamennyi feladatnál térben gazdag, szerkezeteiben komplex gondolkodást igénylő és valós helyszíneket javasoltunk a VALÓSÁGgal való jó értelemben vett kommunikáció és jószándékú konfrontáció reményében.

A tanszék költségvetése az utóbbi években stabilizálódott, különösen az elmúlt 3-5 évben jelentős többlettel rendelkezünk. Mindez lényegében a magyar és angol oktatási tevékenységből, a tudományos pontokból, a TDK szerepvállalásból és a doktori képzésben való egyre aktívabb részvételből származtatható. A kari algoritmus alapján számított költségvetésből, valamint az ÚNKP ösztöndíjakból lehetőség nyílt a tanszék oktatási és kutatási tevékenységének újragondolására, számos saját kezdeményezésű program elindítására, amelyek együttesen eredményezték a tanszék „átprofilozását”, arculatának, tevékenységének megújítását, miközben a kari feladatvállalása a „kötöttségek miatt” lényegében nem változott. A profilváltozás fontos bázisai a graduális oktatási feladatokon túlmutató és jelentős TDK tevékenység, a terepmunkák és rájuk épülő kutatások, a doktoranduszok egyre meghatározóbb szerepe és tevékenysége a tanszék életében, ezt erősítette az oktatók egyéni kutatási tevékenysége és érdeklődése. A tanszék hallgatói létszámban mérhető „népszerűsége” a hallgatói preferenciák szempontjából – természetesen módon – hullámozást mutat, ugyanakkor a kiemelten fontos tantárgyak esetében (TT2-3, Komplex, Diploma) biztató a tendencia – ami fenntartható pályát vetít előre.

Az utóbbi 5 évben jutott el a Tanszék abba az állapotba, amikor – a lehetőségeihez mérten – meg tudta haladni az aktuális feladatok szintjét és jövőképpel rendelkezve, a BME IFT és KFI célok figyelembevételével mellett középtávon meg tudja fogalmazni működése koncepcióját a következő időszakra. A jelenleg használt, archaikus név nem tükrözi a tanszék valós, korszerű profilját, továbbá egy, az innovációról és kiválóságról szóló egyetemi szintű „versenyfutásban” már nem tartható. A Tanszék számára a több, mint 70 éves történet, a Tanszék múltja megőrzendő érték, érthető, archiválható és éppen ez a hét évtizedes tapasztalat teremti meg a tanszéki profilunk lényegi elemeinek megújításához szükséges szakmai háttérrel. Célunk nem az elmúlt évtizedek zárójelbe tétele, éppen ellenkezőleg, az elmúlt évtizedek változásaira reagálva finomhangoljuk tovább a régi és a jelenlegi tanszéki profilunkat, abban bízva, hogy egy a jelenre és a jövőre pontosabban reagáló oktatási struktúrában működünk tovább. Oktatási struktúránk belső átalakításával nem sérül a kar „tárgyi elvű” tanszéki klasszifikációja, miközben a tanszéki újraprofilozás álláspontunk és szándékunk szerint lényegi tényező mind a Kar, mind pedig az építészetoktatás viszonyában.

A fentiek okán kezdeményeztük 2021 februárjában a tanszék nevének megváltoztatását. Az első változat elakadt a kritikus hangok kereszttüzeiben, így a tanszéki kollektíva a nevet részben újragondolva, a Műegyetemi nomenklatúra hagyományát is figyelve új javaslattal állt elő. Az új, konszenzusos névjavaslat: Exploratív Építészeti Tanszék^{IPAR5.0} / ^{INDUSTRY5.0} Department of Explorative Architecture. Az IPAR5.0 egyértelműen jövőbemutató, de már a jelenünket is formáló szemlélete mellé fontos az 'exploráció', mint egy új, a tanszékünkre jellemző módszertan, működési mechanizmus beemelése, mert ez tükrözi leginkább tanszékünk elmúlt években kialakult munkamódszerét, érdeklődésének bázisát és annak horizontját. A tanszék nevébe az EXPLORATÍV szó beemelését javasoltuk, amely leginkább kifejezi azt a kísérletező, „felfedező” attitűdöt, amely tervezési feladatainkat, terepi kutatásaink indíttatását, egyáltalán oktatói, alkotói és kutatói szemléletét meghatározza. Az IPAR5.0 számunkra evidens módon viszi tovább a technológiai alapú megközelítést, azaz a „tárgyi elvű” karaktert, így továbbra is szereplői maradunk a kar 11 tanszékére, és azon belül 4 tervezési tanszékre tagozódó hagyományos struktúrájának. A névváltoztatási javaslatra vonatkozó előterjesztés folyamata jelenleg is folyik.

A tanszék jövőképe, a jövőre vonatkozó tervek és az új név, a megújult profil akkor jó, ha lefedi mindazt, amivel eredményesen és ambiciózusan foglalkozunk. Egy tervezési tanszék akkor prosperálhat, ha ezzel kellőképpen nyitott platformot hoz létre, az ott oktatók és hallgatók nyitottságot, széles horizontot érzékelnek. A jövőkép alapja az előzőek értelmében természetesen az a világ, amellyel immár 5-10 éves távlatban intenzíven foglalkozik a tanszéki kollektíva és együttműködő partnereik - a teljesség igénye nélkül: az interdiszciplináris/exploratív szemléletű tervezés oktatás - Hybrid, Reclaim, NXT GEN tematikus évek jó gyakorlata, továbbá ÚNKP és BOLYAI+ÚNKP kutatások, Bolyai Kutatói Ösztöndíj, MMA alkotói ösztöndíj; a 'modern nyomában' kutatás (MODERN 2.0) - lásd TDK szekciók, továbbá ÚNKP kutatási ösztöndíjak, konferenciaelőadások; a kultúrtájak tervezési szempontú, tájépítészeti és speciális örökségvédelmi szempontú analízise (Somlóhegy, Borsod, Erdély/római limes); az IPARTERV szellemi hagyatékának feldolgozása, továbbá a tanszéki archívum kutatása; építész életművek kutatása, feldolgozása (Wanner János, felvidéki magyar modernista építészek, Hassan Fathy és Parajdi Mester László életmű kutatása); Közel-Kelet és Afrika a fókuszban, terepmunka, építészeti extrémítások (krízisÉPÍTÉSZET kutatás).

Jelenleg még – kicsit sommásan fogalmazva - épphogy az Ipar 4.0-ben élünk, amely még az automatizációt és a hálózatosodást jelenti, magyarul a csúcsra járatott vezérelt robotok korát és az így vezérelt csúcs-hatékony gyártást. Ez igaz a telekommunikációra is, ennek szimbólumai az okostelefon és az 5G-s internet. Ha a máról/holnapról beszélünk, az IPAR5.0/INDUSTRY5.0 a fejlődés következő foka, amit szokás kollaboratív robotok korának is nevezni, míg másutt az egyedi tömeggyártás korszakának aposztrofálják. Azaz jön egy poszt-ciklus, mely a '60-as évek fogyasztói társadalmából való kiábránduláshoz hasonló. Ehhez ember-robot, vagy ember-technika együttműködés kell, ismerve és továbbra is használva a robotizáció, a 3D nyomtatási technológiák, az IT és az AI minden előnyét. Úgy tűnik, hogy az ember nem nélkülözhető, új szerepbe kényszerül. Igény van a személyre szabásra, továbbá az emberi készségek egy új minőséget, hozzáadott értéket jelentenek az IPAR4.0 fejlettségi szintjéhez képest is. A fenntarthatóság és körforgásosság lényege a jövőben az IPAR5.0-ben fejthető meg és úgy tűnik, hogy az ember-robot kollaborációból (coopetition) jön létre az új minőség, a problémák megoldásának korszerű módja. Úgy véljük, hogy erre tudunk vállalkozni tanszékként, ez lehet a „tárgyi elvű” vállalásunk, azaz a „coopetitiv workspace” lehet a fő tantárgyunk alapja. Ez természetesen nem valósítható meg másként, mint az exploratív modellel, egy folyamatosan megújuló interdiszciplináris oktatási gyakorlattal, transzdiszciplináris kutatással és krosszdiszciplináris együttműködéssel. Lényegében ezzel a Munkahelyek építészete tantárgyat profilozzuk át, ennek adunk hangsúlyt, de az IPAR5.0 nem csupán technológiai váltás és (tovább)fejlődés, hanem szemlélet, a jelen és jövő korszellem, a technológia alapúság evolutív továbbgondolása, pontosan úgy, mint az

exploratív működés az építészeti tervezésmódszertan tekintetében. A tantárgyi szintű újragondolás jelen félév folyamatban lévő feladata, az őszi félévben már ennek szellemében oktatunk.

2017-től folytatva a megkezdett reformokat, a Munkahelyek építészete előadássorozata is részben megújult, másként tematizálódott, a gyakorlatoknál pedig kísérletezésbe kezdtünk. Az azóta eltelt négy évben minden ősszel más belső ütemezés és feladatmegosztás alapján konzultáltunk, mindezeknek van tanulsága, amelyek jól szintetizálhatók. A Munkahelyek 2. kapcsán a korábbi években kiadott, valós helyszínekre javasolt és reális programok helyett igyekeztünk karakterben más, izgalmas, az aktualitásokra jobban reflektáló feladatokat kiadni, amelyek jobban megmozgatták a hallgatókat. Általában egy kisebb és egy nagyobb léptékű feladattal foglalkoztunk, a hallgatók párban is dolgozhattak, ezzel kompenzáltuk a több tervezési feladatot. A részletek ismertetése nélkül a feladatok a következők voltak: 2017 - Somlóhegyi pince/présház revitalizáció + Drónröpte labor az ELTE Kampuszon; 2018 - Interaktív génlabor a Hortobágyon + Gulyásszállás/Autonóm ház; 2019 - La Tomatina paradicsomüzem + Tanyarevitalizáció Jászszentlászlón; 2020 - BeirutPort-feladatok a felrobbant kikötői területen + Ráckeve: Algareaktor, Piac, Búvárrégészeti bázis, Hidroponikus növényház, Kísérleti víztisztító mű, Önfenntartó rehabilitációs központ, etc. + Mars kutatóbázis Ferencz József Földön/Inuitföldön, Kanadában. A legutóbbi, 2020. őszi félévben igazán változatos, léptékükben is nagyon különböző programokat ajánlottunk. Mind a Bejrútba tervezett feladatok, mind pedig a sarkvidéki kutatóbázisok nehézségük és léptékük ellenére komoly eredményeket hoztak, úgy tűnik, hogy az ambiciózus hallgatók motiválhatók az átlagosnál nehezebb, komplexebb feladatokkal is.

Jelen beszámolóban nincs mód és nem is cél a tanszék teljes tantárgystruktúrájának elemzése. Azonban fontos megjegyezni, hogy valamennyi tantárgyunk esetében a TERVEZÉS kiemelt szempont, amely a tanszéki tervezési kurzusok (Kiskomplex, TT1-2-3) fókuszát jelenti. A fentiekben már kitértem a tematikus évek sikereire, jelenleg is fontos kísérletek folynak a tanszéki tervezés keretében. A komplex és diplomafeladatok tekintetében a tanszék évről évre elég nagy sikerrel dolgozott ki tervezési programokat, amelyeket a hallgatók nagy számban választottak. A feladatok a tervezési helyszínek vagy a tematikus megközelítés, illetve egyéni szempontok alapján rendeződnek stúdiókba, így minden évben, vagy akár félévről félévre rugalmasan reagálhatunk a jelenben felmerülő újabb szempontokra, és forgathatjuk be azokat gyorsan és frissen az oktatásba. Néhány jellemző „stúdió” az elmúlt évek és a jelen gyakorlatából: MIDDLE EAST DESIGN STUDIO-Cairo, Luxor, Beirut, Alexandria, Aleppo projektek; EXPERIMENTAL DESIGN STUDIO-Oil Platform, Mexico Seismological Project, Desert AlgaeFarm, Mars Research Base, Kisképző bővítés etc.; RECLAIM STUDIO-Esztramos Varázshegy, Rudabánya, Paloznak projektek; továbbá HORTOBÁGY Stúdió, ZIRC Stúdió, SZEGED Stúdió, továbbá feladatok a budapesti agglomerációban (Érd, Törökbálint, Biatorbágy etc.). A tanszéki tevékenységnek általában jellemzőjévé vált, hogy nagyfokú szinergia tapasztalható a kutatások, a terepmunkák, a szabadon választható tantárgyak és a tervezési feladatok között. Ez praktikusán azt jelenti, hogy az oktatók személyes érdeklődése, vagy a praxisban megszerzett ismeretek ötvöződnek a terepi kutatások tapasztalataival és így keletkeznek konkrét tervezési feladatok. Jellemző az is, hogy bizonyos kérdések különböző szinteken disszeminálódnak: először TDK feladatok, majd Munkahelyek építészete kiírások, később komplex vagy diplomatervek, adott esetben doktori kutatások is indultak ugyanazon felvetésből, egymást segítve és inspirálva. Kiemelten fontos továbbá, hogy a speciális témákhoz komoly szakértői segítséget vettünk és továbbra is vegyünk igénybe, azaz az eleve több szakterületet is átfogó interdiszciplináris tervezési szempontrendszerünk más tudományterületekről is bővüljön, gazdagodjon, az exploráció ezen a szinten is tettenérhető legyen.

Úgy vélem, hogy a kutató-tudományos területen sikerült talán a legtöbbet elérni a tanszéken, köszönhetően a lehetőségeknek és a kollégák részvételének, sok esetben kezdeményezésének. A doktori (DLA) képzésben egyre jobban szerepel a tanszék, sikerült elérni, hogy a DLA jelentkezések hosszú évek óta stagnáló aránytalansága megváltozzon. Részben emiatt is kezdtünk el alulról építkezni,

olyan terepkutatásokba, és azokhoz kapcsolódó TDK feladatokba vontuk be hallgatóinkat, amelyek idővel más területeken is eredményt hoznak.

Dobai János tanszékvezetése idején a tanszékre került a Tanszékünk múltjához szorosan kötődő, az Iparterv tervezőiroda archív fotóanyaga. A javarészt publikálatlan anyagok rendezése, feldolgozása és közreadása hosszú évekre, akár évtizedekre értékes tudományos munkát ad az érdeklődőknek. 2020-ban Dobai János aktivitásának köszönhetően a Magyar Országos Levéltár letétként befogadta az archívumot, amelynek további szakszerű tárolását, így fennmaradását a Tanszék nem tudta vállalni és biztosítani. A levéltárban a teljes anyag digitalizálásra is kerül, a kutatási hozzáférésünk természetesen megmarad, a levéltári feldolgozás során ez széleskörűbb is lesz. Ehhez kapcsolódik a tanszéki fizikai felújításával kapcsolatban az ott felhalmozódott tervanyag, kutatási anyagok, archív fotók és dokumentumok kérdése. Rengeteg érdekes és értékes anyag „került elő” az utóbbi években, ezek rendszerezése és közzététele erkölcsi kötelességünk mellett komoly eredményeket is hozhat.

Valamennyi tanszéki kolléga aktív praxissal rendelkezik, a megbízásaitól függően tervezési feladatokat végez. Ennek jó hatása volt és van a tervezési tantárgyakra, a tervek bírálatára, jó szándékú, konstruktív kritikájára. Tanszéken belül is léteznek kooperációk, illetve a szakmai egyetértés, azonos vagy hasonló értékrend jól érzékelhető több esetben, míg máskor a sokszor parázs vita is a minőségi oktatás és kritika irányába tart. Az órai konzultációkon és előadásokon túl számos programot, az oktatással is összefüggő rendezvényt, eseményt szerveztünk. Ebben kiemelendő a tanulmányutak és a tervezési feladatokhoz kapcsolódó nyári táborok, terepmunkák és helyszínbejárások szerepe és fontossága. Látjuk, halljuk hallgatóink tervismertetései során azokat a referenciákat, amelyeket ezen alkalmakkor ismertek meg. Különösen a komplex és diplomatervezés során értékelődnek fel az építészet így megismert alkotásai, a közös élmények közös tudássá nemesülnek és hatékonyan segítik munkánkat. A 2017-ben indított tanszéki kutatás/*educatio extra muros* választható tantárgy mindig változó, az adott vagy a megelőző félévek terepmunkáihoz kapcsolódó tematikája az adott félévhez kapcsolódó szakirodalmat igényel, ezt biztosítjuk hallgatóinknak. 2020-tól két féléves kiméretben tudjuk elsősorban a terepkutatásokhoz kapcsolódó feladatokat feldolgozni, további kutatásokhoz előkészíteni.

A bemutatkozásra, hallgatóink és munkáik bemutatására folyamatosan kerestük a kapcsolatot. Minden évben csatlakoztunk a kari szervezésű, a hallgatóinkat is érintő kiállításokhoz (FUGA), továbbá a TDK munkák immár hagyományosan nemzetközi kiállítássorozaton szerepelnek, amelyhez angol-magyar katalógust is kiadunk. A tanszékről többen különböző tervtanácsok, szakmai szervezetek tagjai, továbbá a hazai és nemzetközi szakmai és tudományos élet aktív szereplő. Úgy vélem, hogy a folyamatban lévő aktív projektjeinknek köszönhetően ez az aktivitás tovább nő, mind többeket bevonva a közéleti munkába. Kiemelten fontosnak tartjuk a folyamatos kapcsolattartást a szakma képviselőivel, művelőivel. Ez elsősorban a külsős kollégák meghívásában, a tervezési tantárgyakban való aktív részvételükben érthető tetten. Kiváló szakmagyakorló építészeket vonunk be az oktatásba, így élő szakmai párbeszéd alakul ki a Tanszék munkája és a szakma között.

A Tanszék jelenleg aktív 10 oktatója közül mindenkinek van DLA fokozata, továbbá egy oktató habilitált. A következő 1-3 évben 2 habilitáció várható a tanszéki kollektívából, 2-4 éven belül további 2-re van esély, ezek igen jó kilátások, erre kell biztatni a kollégákat. A doktori képzésben való tanszéki részvétel arányát az elmúlt 4 évben az akkori 0-ról 9+6 főre növeltük, miközben a folyamatos motiváció mellett elsősorban minőségi szempontokat vettünk figyelembe. További tehetséges, a tanszéknek is potenciált jelentő jelentkezőket továbbra is ambicionálunk, így biztosítható a Kar és a Tanszék utánpótlása. A doktoranduszok aktív résztvevői, esetenként már kezdeményezői a kutatásainknak, míg mások fontos elméleti, vagy a szakmát érdeklő témák kutatásával vesznek részt a Tanszék munkájában.

2017-ben még úgy tűnt, hogy a felvételizők számának növelése, illetve alkalmas jelentkezők felkutatása és a tanszékre vonzása nagyobb feladat, mint sejtettük. Ennek okai igen szerteágazóak

voltak, mindenesetre a tehetséggondozást, a posztgraduális tanulmányokra alkalmas, érett hallgatók és diplomások támogatását a graduális képzésben kellett megkezdeni, épp ezt célozta a TDK-ba és a különböző hazai és nemzetközi kutatásokba fektetett energiánk. Ez úgy tűnik megtérült, remélhetőleg folytatódik a tendencia és jelentkeznek azok a hallgatók, akikkel tehetségük okán többet foglalkoztunk, több lehetőséget kínáltunk, illetve ezen lehetőségekkel élve a diplomájuk megszerzését követően komoly referenciákkal, szakmai eredményekkel rendelkeznek. A tehetséggondozás és az ambiciózus hallgatók, fiatal építészek felkutatásának másik fóruma az elsőévesek Térkompozíció és Építészet Alapjai tantárgyának oktatása. Ebbe a doktoranduszokon kívül évek óta bevonunk olyan fiatal végzett építészeket, illetve végzős hallgatókat is, akik ebben perspektívát, lehetőséget látnak, örömmel jönnek, illetve akikben a Tanszék esetleg a doktori képzésben lehetőséget lát. Mindenesetre elég jó 'hatásfokkal', jó légkörben, folyamatosan megújuló tartalommal működnek elsős tanköreink, itt külön szeretném kiemelni Terbe Rita DLA munkásságát.

Az elmúlt évek nemzetközi lehetőségeinek megismerése és két és fél év nemzetközi kapcsolatokért felelős dékánhelyettesesség (2018-2021) során világossá vált, hogy a hazai felsőoktatás oktatói kara és hallgatói bázisa amennyiben megfelelő célterületet választ, fontos projektek kezdeményezőjévé, koordinálójává válhat. Az új, erasmus+ és horizon2020, és más az EU által finanszírozott pályázatok esetében, különös tekintettel az oktatási-tananyagfejlesztési ügyeknél kiemelt célterületté vált Közép-Kelet Európa, a Balkán, a Közel-kelet, Észak-Afrika és az ázsiai térség. Úgy vélem, hogy tudásunk és motiváltságunk elegendő ahhoz, hogy motorjai legyünk a célországokba irányuló tudástranszfernek és fogadjuk az onnan érkező diákokat és oktatókat. Ez különösen fontossá vált a Stipendium Hungaricum, illetve korábban a Keresztény Fiatalok Program keretében hazánkba érkező hallgatók oktatása szempontjából. Részben felkészületlenül ért minket a nagyobb létszámban, eltérő kulturális környezetből, és sokszor nagyon más tudásszinttel, kompetenciákkal rendelkező hallgatók oktatása, ugyanakkor véleményem szerint idővel megtaláltuk a közös platformokat. A tervezési tantárgyak tekintetében is jelentős különbségekkel találkozhattunk. A tehetséges hallgatókat emelném ki, akik közül többeket immár a DLA képzésben fogadhattunk.

A Tanszéki bevételek és a pénzügyi források az ÉPK és a BME algoritmusai alapján több tényezőből adódtak össze. A jelenlegi helyzetet a fentiekben részleteztem. A tudományos pontok idővel a doktoranduszaink DLA fokozatszerzésével, új kollégák belépésével, illetve sikeres habilitáció és új akadémiai tagságok esetén növelhetők. Az oktatási pontok tekintetében az alapok rögzítettek, hallgatói létszámaink kisebb-nagyobb kilengésekkel nagyjából stabilak, de növekvő tendenciát mutatnak, a választható tantárgyak ezt csak kis mértékben befolyásolhatják. A doktori képzésben immár van több hallgatónk, itt az ösztöndíjas hallgatók révén többletforráshoz jutunk. A TDK-ban egyre növekvő számú és sikeres dolgozatot konzultálunk, itt szintén mutatkozik bevétel növekedés az OTDK és OMDK helyezések függvényében. Megemlítendő a tanszékhez kötődő ÚNKP ösztöndíjak jelentős száma, amelyek – a szellemi jelentőségük mellett – fontos bázisát adták és adják a tanszéki infrastruktúra fejlesztésének is.

Ha a Karunkra jelentkezők létszámát, illetve anyagi forrásainkat tekintjük, az utóbbi évek tendenciái biztatóak, a 2021-es jelentkezési létszámadatok kifejezetten reménykeltők. Úgy tűnik, hogy a felsőoktatás több területén és a műszaki felsőoktatásban is jellemző módon csökkenő jelentkezői létszám az ÉPK-n növekedést mutat. A Kar gazdálkodásának is köszönhetően, továbbá a kari oktatók által felvállalt SH ösztöndíjasok oktatása révén megnövekedett bevételek következtében évről-évre nagyságrendileg hasonló, növekvő pénzügyi forrásaink voltak. Tekintettel a tanszék több területen eredményes teljesítményére – tudományos pontok, TDK eredmények, angol nyelvű képzésben a részvétel, illetve a számottevően megnőtt hallgatói létszám – az elmúlt években a kari algoritmus alapján számított tanszéki költségvetés jelentős tartalékokkal rendelkezett. Ezzel a többlettel tudtuk részben az oktatók teljesítményét, ha kis mértékben is, de honorálni, továbbá a felújítási és infrastrukturális fejlesztéseket finanszírozni. Megjegyzendő, hogy a forrásaink egy részét közvetlenül az

oktatásba forgattuk vissza, azaz hallgatói programokat, tanulmányi kirándulásokat, terepkutatásokat finanszíroztunk, amelyek eredménye több szinten és hosszabb távon jelentkezik. Úgy vélem, hogy a Tanszék jelenleg a fentiek alapján stabil, sok tekintetben növekedő és még tartalékokkal rendelkező pályán van, így, ha a karon belüli, azaz a tanszékekre jutó forráselosztás és természetesen a bázisforrás fő számai nem változnak, akkor bizakodhatunk programunk folytatásában.

2012-ben az ÉPK gazdálkodása is megváltozott, ez lényegi változásokat jelentett tanszéki szinten is. 2020-ban a KSZK létrehozásával egyelőre még nem részleteiben ismert stratégia mentén kell működnünk. Nemrég nyugtalanító hírek jutottak el a tanszékvezetőkhez jelen év elvonásai tekintetében. A Kar adminisztratív terhei nem csökkennek, miközben a döntési mozgástere szűkülést mutat. A BME folyamatos elvárása, hogy a költségvetési szabályzattal összhangban keresni kell a bevételi lehetőségeket. Jelenleg a saját bevételek alakulása inkább eseti megbízásoknak, semmint jól kiszámítható stratégiának köszönhető. Természetesen törekedni kell újabb és újabb lehetőségek, pályázatok, megbízások elnyerésére, azonban ezekhez további infrastruktúra is szükséges lehet.

Meg kell jegyezni, hogy már jó ideje az oktatói bérek nem arányosak az egyetemi főállásban elvárt teljesítménnyel, különösen azon kollégáknál, akik ezt túl is teljesítik. Úgy tűnik, hogy most már a szakmában elképzelhető jövedelmekhez képest is jelentős lemaradásban vagyunk, ez komoly veszélyforrás a jövőre nézve. Az elmúlt ciklusomban a tanszék által adható kereset kiegészítéseken és jutalmakon túl nem tudtam érdemi előrelépést elérni, talán nem is a tanszékvezető kompetenciája ez, mégsem lehetünk efelől nyugodtak, elérkezhet az az élethelyzet a kollégáknál, amikor már „nem tehetik meg, hogy oktassanak”. Az egyetemek alapítványi átalakulására az elmúlt néhány évben kiemelt figyelem szegződött, amennyiben ez, vagy ehhez hasonló a BME-n is végbemegy, az oktatói bérek rendezését egyfajta minimumként kell elvárjam a fenntartótól.

A Tanszék fizikai környezete 2017-ben talán az egyik legelavultabb volt a Karon, a felújítás nem volt tovább odázható. Lépésről lépésre a tanszék fizikai környezetét saját forrásból és szponzorációkból megújítottuk. Valamennyi helyiség kifestésre került, részben a parketta is megújult, a bútorok lecserélése is el tudott indulni. Az ablakcserét a közbeszerzések ellentmondásos útvesztője, továbbá a tanszék egyértelmű kiállása okán nem indítottuk el – továbbra sem gondoljuk és támogatjuk, hogy ennek tetemes költségét az oktatók többlet-teljesítményéből fakadó forrásokból kellene fizetni, ez egy „bérleményben” fenntartói feladat. Igen szerencsétlennek tartom a BME informatikai eszközök beszerzésére vonatkozó sajátos ütemezésű és korlátokkal tűzdelt gyakorlatát, amellyel szinte semmilyen érdemi eszközhöz nem tudtunk hozzájutni. Az új eszközeinket az ÚNKP ösztöndíjak, szponzorációk, illetve a Lechner Tudásközpont, illetve a Thyssen Stiftung által finanszírozott projektek költségvetéséből tudtuk beszerezni. A kollégák így laptopokhoz, tabletekhez, vagy más szükséges eszközhöz jutottak, illetve a tanszéki infrastruktúra is projektorokkal, 3D nyomtatóval, professzionális szkennelvel és csúcstechnológiás drónnal gazdagodott. Az elkövetkező években fontos az informatikai háttér további fejlesztése, ezek egyike lehet a drón felszerelése LiDAR és más kamerákkal, amely a nagyléptékű terepi projektjeink hasznos segítője lehet. Megemlítendő, hogy az ÚNKP, illetve tanszéki forrásokra alapozva jelentős könyvtári állománybővítést is eszközölhettünk, ezt is szándékomban áll a továbbiakban folytatni.

A tanszéknek eddig nem sikerült „műteremhez” jutni, ezt több ízben próbáltam magam is szorgalmazni, egyelőre eredménytelenül. Jelenleg tanszékünk az egyik legkisebb alapterületű tanszék a karon, fontos lenne egy saját teremhez jutni, hogy a műtermi oktatást ott méltó körülmények között folytathassuk. Őszintén reméljük, hogy az évek óta a kari reformtörekvések keretében minduntalan felvetődő műterem kérdés hamarosan megoldódik és más tanszékek gyakorlatához hasonlóan sikerül arányos módon térbeli kereteinket bővíteni.

2020 késő őszen a tanszéki titkárságok feladatainak újragondolása és a KSZK-k megszervezése is elindult. Bizonytalan helyzet teremtődött, a jövőbeli működés keretei és lehetőségei azóta tisztultak, túlzás volna azonban azt állítani, hogy világos volna minden. Tanszéki ügyvivő szakértőnk, Kaszás-Nándori Edit is szakmai kihívások okán a KSZK-ban folytatja a munkáját, így a tanszék jelenleg titkárság nélkül működik. A dékáni hivatal újraszervezésének köszönhetően a tanszéki ügyek menedzselésében jelentős támogatást kapunk, reméljük ez a sajátos állapot a következő tanszékvezetői ciklus indulásáig megoldódik.

Összefoglalás

/A. A Tanszék mindig várakozásokkal tekintett a kari tantervreform elé. A Tanszékünk azon koncepció mentén működött az elmúlt 4 évben is, hogy identitását, önállóságát megőrizze. Az utóbbi évek koncepciózus építkezése, a szinergián alapuló exploratív modell kidolgozása és az új név, valamint a mögöttes, valós tartalom mind ezt szolgálják. Ugyanakkor megmaradtunk „kari játékosnak”, támogatjuk a Kar megújulási folyamatait, az együttműködés számos formáját támogatjuk és el tudjuk képzelni a kari, az egyetemi és a szélesebb hazai és nemzetközi oktatói-kutatói-alkotói platformokon.

/B. A tanszéki identitás megerősítettük, újradefiniáltuk, a 'profilunkat élesítettük' és a tevékenységi horizont szélesítettük.

/C. Kidolgoztuk az 'exploratív modellt', annak tudatos alkalmazására alapozzuk a Tanszék jövőjét a tanszéki kutatás/oktatás/alkotás folyamatában. A stúdiókat és az egyes tantárgyak követeményeit a jövőben ebből a modellünkből fejtjük ki mindig az adott év szinergiái, az érdeklődésünk, az aktualitások és a 'vendégoktatók' kompetenciáinak függvényében. Folyamatos a keresés, a kísérlet - az EXPLORÁCIÓ, mindezt az elmúlt évek tudatos építkezése alapozta meg.

/D. A fokozatszerzéseknek köszönhetően a 10/5/1 szabálynak megfelel a tanszék.

/E. Az elmúlt négy év jelentős áttörést hozott a doktori program tekintetében, 0-ról 15 főre nőtt a doktoranduszok száma a Tanszék körében. Kiemelten fontossá doktoranduszaink támogatása, tehetséggondozása, a legkiválóbbak számára „egyetemi életpálya” kidolgozása. Továbbra is stratégiai cél – összhangban az 'exploratív modellel' –, hogy más tudományterületekkel alakítsunk ki együttműködést a graduális és posztgraduális képzés, továbbá az oktatói-kutatói-alkotói attitűd széles horizontján.

/F. Határozott lépések történtek, hogy minden főállású oktatónak legyen egy vagy több olyan kutatási területe, amelyen képes rendszeresen publikálni, továbbá ezt tudást és kompetenciát így az oktatás szolgálatába tudja állítani. Ez a törekvés tudja hatékonyabbá és vonzóbbá tenni a tanszéket a doktori képzésben is – itt még számos teendőnk van a jövőben.

/G. Hallgatócentrikus projekteket, programokat indítottunk, amelyek gyakorlatorientált komplex megközelítéssel, valós kérdések, témák felsorakoztatásával, kutatás alapú tervezés-oktatással-alkotással, változatos vizsgálati módszerek alkalmazásával és tudatosan frissített-újított tervezési témákkal váltak a hallgatók körében népszerűvé.

/H. Finanziális lehetőségeink függvényében a tanszék fizikai környezete megújult, az „explorációkhoz” szükséges infrastruktúra bővült, ehhez minden további lehetséges forrást is meg kell ragadni.

/I. Különösen fontosak voltak a tanszéki működésben a kulcsszerepet játszó terepkutatások, tanulmányutak, ezek az „exploráció” elemi, direkt forrásai. A krízisÉPÍTÉSZET hamarosan tananyaggá formálódik és kompetenciává válik, a további terepmunkák a tapasztalatszerzésen túl immár a tudás élesben való bevetését is jelentik. A MODERN2.0 folytatása elsősorban a modern építészet megismerése tekintetében és kapcsolódó kutatások támogatása érdekében fontos. Az 'exploratív modellünkhöz' immár évtizedes távlatban ad biztos alapot és folyamatosan megújuló témákat a mexikói, libanoni, egyiptomi, a szíriai és az erdélyi terepkutatásunk, ezek folytatása és újjak indítása stratégia cél.

/J. A tanszék által oktatott tantárgyakat folyamatosan frissítettük és a tantárgyak egymásra épülésében rejlő potenciál és szinergia lehetőségét kerestük.

Úgy vélem, hogy jelenleg egy aktív és jó közösség oktat a Tanszéken, az oktatott tantárgyak minősége, a napi oktatáson túl vállalt feladatok, kutatási projektek is előremutatóak. Fontosnak tartom a Tanszék névváltozását, a 'profilélesítéssel' és jelentős nyitással határozott karaktert felmutató egyetemi alkotó-oktató-kutató műhelyünk fenntartását. Kiemelten fontos a főállású kollégák, a doktoranduszok egyéni életpályáinak támogatása, az előrelépés lehetőségének megteremtése.

Budapest, 2021. május 12.

Prof. Vasáros Zsolt DLA
egyetemi tanár